

Doktorgradsavhandling:

”Between settling and unsettling: Professional learning trajectories of pastors in a changing knowledge society”.

Ingrid Christine Reite

I denne doktorgradsavhandlingen har jeg studert profesjonslæring i et foranderlig og pluralistisk kunnskapssamfunn. Med min profesjonsbakgrunn som pedagog er jeg interessert i hvordan verdibaserte profesjoner utvikler ny kunnskap. Jeg har tatt for meg en profesjon som i høy grad er gjenstand for et samfunn i forandring; nemlig prester. Nettopp prester er valgt fordi de kan vise hvordan verdibaserte profesjoner befinner seg i utfordrende mellomposisjoner i dagens kunnskapssamfunn. Prester står mellom etablerte tradisjoner og pluralisme, mellom akademisk kunnskap og omsorg og mellom normative kunnskapsoppgaver og det som kan oppfattes som mer udefinerbare profesjonsroller.

I avhandlingen spør jeg: Hva kjennetegner presters profesjonslæringsbaner? Målet med avhandlingen er å utvikle pedagogiske redskaper for å forstå profesjoners interaksjoner og læringsprosesser i et foranderlig kunnskapssamfunn. For å undersøke profesjonslæring velger jeg en sosio-materiell tilnærming til læring. Dette innebærer at læring sees som mer enn en individuell prosess fra A til B. Profesjonslæring er i stedet et kollektivt anliggende, der jeg analyserer interaksjoner og hvordan både sosiale og materielle faktorer virker sammen.

Jeg har skrevet tre artikler ut fra to empiriske, kvalitative innfallsvinkler, nemlig analyse av læreplaner og analyse en etnografisk case studie. I den første artikkelen analyserer jeg betingelser for presters læring i læreplanene for norsk og nederlandsk profesjonsutdanning. I den etnografisk studien har jeg fulgt fem prester i Den norske kirke. I avhandlingens andre artikkel utforsker jeg presters profesjonslæring i jobbhverdagen. I den tredje og siste artikkelen analyserer jeg hvilke læringsdynamikker som utspiller seg når en(da) en reform innføres. Avhandlingen består også av et utvidet sammendrag, der artiklene drøftes teoretisk og metodologisk, og der de også knyttes sammen mot overordnede argumenter. Funnene i avhandlingen drøftes opp mot en annen verdibasert profesjon - lærere.

Resultatene av læreplanstudiet viser hvordan læring kan rigges på vidt forskjellige måter i høyere utdanning. Funnene i den første artikkelen viser hvordan norsk og nederlandsk profesjonsutdanning skaper helt ulike læringsprofiler, til tross for store likheter i oppbygning og fag. Læringsprofilene kan tydeliggjøre hvordan utdanning på ulike vis rammer inn hva kunnskap er, hva en prosess er og hvilket handlingsrom studenter får. Resultatene i denne studien setter søkelys på hvordan profesjonsutdanning i ulik grad kan utruste framtidige prester til å utvikle ny og kompleks kunnskap.

Jeg har også fulgt prester gjennom arbeidsdagene deres. Jeg har fått delta i personlige bønnestunder, på stabsmøter, i begravelser, i samtaler og i undervisning av konfirmanter. Artikkelen om hverdagslæring viser at en verdibasert profesjon som

prester har et bredt spekter av oppgaver og aktører de relaterer til. Det avgjørende i denne artikkelen er at de mange forskjellige relasjonene prester har, skaper mange ulike læringsprosesser. Profesjonslæring kan dermed ikke beskrives som en oversiktlig utvikling fra intensjon til resultat. I stedet skaper hver relasjon en ny læringsprosess. Disse prosessene er ikke like, og analysene viser tre ulike hovedformer for læring. På den ene siden skapes "fakta" ("blackboxing"). Dette er situasjoner der prester og andre aktører definerer entydig og sikker kunnskap, og der det vises til "Guds orden" eller "sånn er det bare". På den annen side handler også profesjonslæring om åpne, imaginære, og kreative prosesser ("unfolding"). Imidlertid er det enda en læringsprosess som er sentral hos prestene. Dette handler om problemløsning og forhandling av små og nære ting. Dette kaller jeg for "småfiksing" ("tinkering"). En sentral innsikt i analysen er at profesjonslæring ikke bare foregår som et personlig anliggende. I stedet skyves prestene inn i et bredt spekter av læringsformer ved hjelp av aktørene rundt seg, som frivillige, utenforstående, bygninger eller teknologi mer eller mindre virker som de skal.

En tredje artikkel viser de læringsdynamikkene som oppstår når en ny reform – i rekken av mange- finner sted. I møte med kirkens gudstjenestereform viser det seg at sentrale sider ved presters ekspertise settes på prøve. Både gudstjenesteorganisering, rollefordelinger, musikk, ritualer og til og med Fadervår skal endres. For noen prester forhandles reformen gjennom å holde den på en armlengdes avstand, skape rammer om sin egen profesjonsstand og å forsøke å kontrollere hvilke nye elementer de skal forholde seg til. Profesjonslæring "bremses ned" ("slowing down"). For noen prester gjennomtrenger reformen all tidligere praksis, og resulterer i intensiverte prosesser av vekselvis inspirasjon og spørsmål ("energizing"). For en tredje gruppe skaper reformen total forvirring og handlingslammelse ("limbo"). Dermed blir én og samme reform tre helt ulike læringsdynamikker. Funnene viser at reform ikke kan beskrives enkelt som suksess eller fiasko. Profesjonslærings-dynamikker er i stedet avhengig av hvilke handlingsrom som skapes i møtet mellom reformen, prestene og deres nettverk.

Mange profesjonsdiskusjoner handler om utvikling av ekspertise. Jeg argumenterer for at profesjonslæringsbaner blir til mellom å etablere ("settling") og å bryte opp ("unsettling") ekspertise. Læring innebærer mer enn at presten tilegner seg litt gammelt og litt nytt. I stedet handler profesjonslæring hos prester om å håndtere en rekke ulike måter å lære på. På den ene siden etablerer både utdanning, hverdagsinteraksjoner og reform ekspertise som fastsatt kunnskap og rutiner det stilles få spørsmålsteget ved. På den andre siden håndterer prester bevegelig, kritisk, kreativ og av og til også kaotisk kunnskap. Funnene viser at disse læringsprosessene sjelden er en kontrollert prosess. Profesjonslæring handler i stedet om hvordan kunnskap og målsetninger forskyves og forhandles til stadighet. For prester – så vel som for eksempel lærere – foregår disse forhandlingene med en økende grad av deltakere og kunnskapsformer. Dette bidrar ikke bare til et økende antall arbeidsoppgaver, men til at ekspertise blir et komplisert anliggende hvor læring har mange parallelle former.

Avhandlingen peker på flere implikasjoner for utvikling av ekspertise hos verdibaserte profesjoner i utdanning og studier av profesjonsarbeid. En viktig oppgave er å sette et økt søkelys på læring som forhandlingsferdigheter og fleksibilitet. Hvilke ferdigheter verdibaserte profesjoner utvikler, kan være avgjørende når tvetydighet og virkelighetsmangfold utgjør det viktigste grunnlaget for deres ekspertise.